

Ο Νόμος 1268/82 και η απορρυθμιστική «μεταρρύθμισή» του

Δημήτρης Ρόκος
Καθηγητής Ε.Μ.Π.

Είχα την τιμή και την ευθύνη να πάρω μέρος σ'όλες τις προπαρασκευαστικές διαδικασίες, από την περίοδο της δικτατορίας, (περιοδικό «Συνέχεια» με τον Σάκη Καραγιωργα, τον Θ. Τάσιο και άλλους φίλους, συναδέλφους και συντρόφους) και τα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης 1974-1982, (Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος και όλους τους επιστημονικούς φορείς Δ.Σ.Α., Ι.Σ.Α., Ε.Ε.Φ., Ε.Ε.Χ., Ε.Μ.Ε. κ.λπ.), οι οποίες οδήγησαν στη σύνταξη προτάσεων για τις θεμελιώδεις διατάξεις του σχεδίου νόμου για τη δομή και λειτουργία των Α.Ε.Ι., τις οποίες αποδέχθηκε το ΠΑ.ΣΟ.Κ. και συμπεριέλαβε στο Νόμο 1268/82, ο οποίος ψηφίσθηκε στη Βουλή με νομοθετική πρωτοβουλία του συναδέλφου, τότε Υφυπουργού Παιδείας Γιώργου Λιάνη.

Ο Νόμος 1268/82, ο οποίος κατά τη γνώμη μου, στις θεμελιώδεις του διατάξεις συνιστούσε και εξακολουθεί να συνιστά ριζική θεσμική αλλαγή στην παιδεία, ως θεμέλιο για την βαθιά κοινωνική αλλαγή, που επαγγελόταν τότε το ΠΑΣΟΚ, απετέλεσε αντικείμενο σφοδρής κριτικής από πολλές διαφορετικές οπτικές, έμελλε όμως στα χρόνια που ακολούθησαν να αναγνωρισθεί από τους περισσότερους πολέμιούς του ως θετικός, πρωτοποριακός ως και επαναστατικός, ενώ εγκαταλείφθηκε από πολλούς, αρχικά θερμούς υποστηρικτές του, όταν διαπίστωσαν ότι δεν εξυπηρετούσε τα ευρύτερα προσωπικά τους σχέδια.

Υπερασπιζόμενος μέχρι σήμερα την ποιότητα και το ήθος των θεμελιωδών διατάξεων του Νόμου 1268/82, αλλά και την εφαρμογή του έως την ημέρα παραίτησής μου από το Υπουργείο Παιδείας τον Οκτώβριο του 1983, (όταν επιχειρήθηκε ατελέσφορα η πρώτη προσπάθεια απορύθμισής του δια τροποποιήσεων, οι οποίες κατατέθηκαν στη Βουλή και αποσύρθηκαν την ίδια μέρα), θα ήθελα με δυο λόγια ανταποκρινόμενος στην πρόσκλησή σας να πω, γιατί ο Νόμος αυτός έβλεπε πέρα απ' την εποχή του με όραμα και να αποδείξω ότι όσες από τις θεμελιώδεις διατάξεις του δεν εφαρμόστηκαν ή «τροποποιήθηκαν» κατά το "δοκούν" στα 25 χρόνια ισχύος του, αυτό οφειλόταν σ'αυτούς που σήμερα κόπτονται για την κατάργησή του.

Ο Νόμος 1268/82 διασφάλιζε:

- **ότι τα Α.Ε.Ι. είναι Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου πλήρως αυτοδιοικούμενα** (Άρθρο 3),
- **τον ακαδημαϊκό έλεγχο** σε εθνικό επίπεδο με την Εθνική Ακαδημία Γραμμάτων και Επιστημών (Άρθρο 4), για την τήρηση των βασικών αρχών της δημοσιότητας, της αντικειμενικότητας και της αξιοκρατίας και την εξασφάλιση των προϋποθέσεων για αξιοποίηση και του ελληνικού επιστημονικού δυναμικού της διασποράς. (Στις διαδικασίες συγκρότησής της, οι οποίες θα εγγυώντο την ευρύτερη δυνατή επιστημονική, κοινωνική και πολιτική συναίνεση για την λειτουργία της, ανταποκρίθηκε μέσα από τη Βουλή μόνο το Κ.Κ.Ε. , παρά την κριτική του στο Σ.Ν.).

Η Ε.Α.Γ.Ε. (παραγ. 3 εδάφιο IV) θα ήταν υπεύθυνη για την **αξιολόγηση** αλλά και για την κρίση των διαδικασιών εκλογών και εξελίξεων στα Α.Ε.Ι.,

- **τον κοινωνικό έλεγχο** (Άρθρο 6, το οποίο τροποποιήθηκε πολλές φορές στη συνέχεια), με την ίδρυση και λειτουργία του Εθνικού Συμβουλίου Ανώτατης Παιδείας (Ε.Σ.Α.Π.), με ευρύτατη εκπροσώπηση και ίση, (όχι αναλογική), συμμετοχή εκπροσώπων όλων των στη Βουλή κομμάτων, για να αποδειχθεί χειροπιαστά ότι όντως εννοούσαμε ότι η παιδεία αποτελεί πεδίο εθνικής κλίμακας, σημασίας και συναίνεσης. (Στις πρώτες τέσσερις συνεδριάσεις του Ε.Σ.Α.Π. στις οποίες προήδρευα, όλες του οι αποφάσεις ήταν ομόφωνες),
- ότι οι λέκτορες θα έπρεπε να έχουν για την εκλογή τους, περισσότερα αντικειμενικά προσόντα από όσα οι παλιοί τακτικοί καθηγητές (Άρθρο 14),
- ότι ιδρύονται και λειτουργούν Μεταπτυχιακές Σχολές, Άρθρα 26, 27, 28, τα οποία ουδέποτε τέθηκαν σε εφαρμογή, για να υπάρχουν σήμερα εκατοντάδες μεταπτυχιακά προγράμματα που ιδρύθηκαν ευκαιριακά, αποσπασματικά και μερικά απ'αυτά χαριστικά. Βέβαια, όπως πάντα και παντού, υπάρχουν και ορισμένα διεπιστημονικά μεταπτυχιακά προγράμματα απολύτως αξιόπιστα και αυτό αποδεικνύεται από την δημοσιευμένη σε ανύποπτο χρόνο κοινωνική λογοδοσία και τις διαδικασίες αξιολόγησής τους που εφαρμόζονται εδώ και δέκα χρόνια, δηλαδή πολύ πριν η Κυβέρνηση ανακαλύψει την χωρίς ακαδημαϊκά κριτήρια «αξιολόγηση», ως πανάκεια υποταγής των Α.Ε.Ι. στα συμφέροντα των αγορών, υπακούοντας στα κελεύσματα του Ο.Ο.Σ.Α., του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (Π.Ο.Ε.) και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- ότι καταρτίζονται εσωτερικοί κανονισμοί για κάθε Α.Ε.Ι. ισότιμοι με τον Νόμο Πλαίσιο και ανοιχτοί στις εξελίξεις της επιστήμης, της έρευνας και της διδασκαλίας χωρίς την ανάγκη πρόσθετης νομοθεσίας ή κυβερνητικής παρέμβασης. (Το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο λειτουργεί πάνω από 15 χρόνια με τον εσωτερικό του κανονισμό ο οποίος του επιτρέπει, με ακαδημαϊκές διαδικασίες, να ρυθμίζει τα του οίκου του, δίνοντας ουσιαστική υπόσταση στη συνταγματικά κατοχυρωμένη αυτοδιοίκησή του. Εδώ βέβαια θα πρέπει να αναλάβουμε τις ευθύνες μας, για τις λόγω κυρίως λαϊκισμού των εκλεγμένων οργάνων μας και της κακώς εννοούμενης ανάγκης "εύρυθμης" λειτουργίας κάθε Α.Ε.Ι., αδυναμίες να λύσουμε μερικά καθημερινά εκπαιδευτικά και διοικητικά προβλήματα).

Σ' αυτούς που απαξιώνουν συλλήβδην τη δουλειά που γίνεται μέχρι σήμερα μέσα στο Δημόσιο Πανεπιστήμιο, (στο οποίο δεν είμαστε όλοι άγγελοι και που όλα δεν είναι ανθηρά, όπως άλλωστε έχουμε -όσοι είμαστε αφιερωμένοι σ' αυτό και όχι σε προσωπικές επιδιώξεις και φιλοδοξίες, αλλά και ιδιοτελή συμφέροντα- το θάρρος, αυτοκριτικά να διαπιστώνουμε, αλλά και να προσπαθούμε, με ακαδημαϊκές διαδικασίες να διορθώσουμε),

σ' αυτούς δηλαδή τους όσους, πολιτικούς, δημοσιογράφους και μερικούς καθηγητές, οι οποίοι κουνάν επιτιμητικά το δάκτυλο για τα «χάλια» της παιδείας μας, θα ήθελα να θυμίσω, ότι μερικοί τους:

- ίσως δεν ευτύχησαν ποτέ να εισαχθούν, ή να φοιτήσουν σ' ελληνικό δημόσιο Α.Ε.Ι., προτιμώντας τα ανταγωνιστικά "πανεπιστήμια" της πλατείας Κάνιγγος και της οδού Σωκράτους,
- ίσως με δυσκολία απεφοίτησαν με ένα πέντε (το οποίο όμως μετά, για τους άλλους το στηλίτευαν ως «πολιτικό» πέντε),
- ή ίσως, (ως καθηγητές), δεν διδάσκουν οι ίδιοι, δεν πατούν στο πανεπιστήμιο, δεν ανέχονται την κριτική, δεν συζητούν με τους φοιτητές τους, δεν χαραμίζουν μ' άλλα λόγια την πολύτιμη "μεγαλοφυΐα" και το χρόνο τους σε μη παραγωγικές και αποδοτικές για τους ίδιους διδακτικές και λοιπές απαραίτητες συλλογικές ακαδημαϊκές διαδικασίες.

Για την αιτιώδη αναφορά τέλος, την ποιότητα και το βεληγεκές της απορρυθμιστικής «μεταρρύθμισης» της τηλεοπτικής μας δημοκρατίας των δημοσκοπήσεων, θα ήθελα να σταθώ μόνο σ' ένα σημείο :

Στο άρθρο 1 του Νομοσχεδίου, το οποίο μετά το άδοξο τέλος της προσπάθειας αγοραίας αναθεώρησης του άρθρου 16 του Συντάγματος, επιχειρεί ως δούρειος ίππος να υποτάξει, με πλήθος, ακόμη και εκ πρώτης όψεως, αντισυνταγματικών διατάξεων, το δημόσιο πανεπιστήμιο στα συμφέροντα του ανηλεούς ανταγωνισμού των ασύδοτων σε συνθήκες νεοφιλελευθερισμού αγορών, αντικαθίσταται η παράγραφος 2 του άρθρου 1 του Ν.1268/82 για την αποστολή των Α.Ε.Ι και συγκεκριμένα τα εδάφια ii :

«να συντείνουν στη διαμόρφωση υπευθύνων ανθρώπων με επιστημονική, κοινωνική, πολιτιστική και πολιτική συνείδηση και να παρέχουν τα απαραίτητα εφόδια που θα εξασφαλίζουν την άρτια κατάρτισή τους για επιστημονική και επαγγελματική σταδιοδρομία» και iii :

«να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των κοινωνικών, πολιτιστικών και αναπτυξιακών αναγκών του τόπου»,

με το εδάφιο γ : «να ανταποκρίνονται στην αντιμετώπιση των κοινωνικών, πολιτιστικών, μορφωτικών και αναπτυξιακών αναγκών της κοινωνίας **με προσήλωση στις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής**».

Ξεπερνώντας τη γραμματολογική επάρκεια του νομοθέτη για τις «κοινωνικές ανάγκες της κοινωνίας», θα ήθελα να σταθώ στην **προσήλωση στις αρχές** του νεοφιλελεύθερου αγοραίου ευρωπαϊκού εκσυγχρονιστικού ιδεολογήματος της **«βιώσιμης ανάπτυξης»**, που αναμασούν όσοι έχουν κάπου διαβάσει ή ακούσει τον εύηχο και προοδευτικό εκ πρώτης όψεως ορισμό της, «ως της ανάπτυξης η οποία ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος, χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των επομένων γενεών να ικανοποιούν τις δικές τους ανάγκες», αγνοώντας τον σύμφωνα με τη στρατηγική της Λισαβόνας και το Μάαστριχτ πυρήνα του περιεχομένου της, που αποτελούν «η ανταγωνιστικότητα, η επιχειρηματικότητα, η καινοτομία και οι ευέλικτες μορφές εργασίας».

Και συγκεκριμένα:

- η ανταγωνιστικότητα, η οποία "στα χρόνια της χολέρας" μεταφέρει στο πανεπιστήμιο, πεδίο εξ ορισμού της με ήθος και αξιοπρέπεια ακαδημαϊκής άμιλλας, τις αξίες του «ο άνθρωπος για τον άνθρωπο λύκος»,
- η επιχειρηματικότητα, η οποία μακροπρόθεσμα θέλει να μετατρέψει την κοινωνία των πολιτών, ως ολοκληρωμένων επιστημόνων με κριτική σκέψη και συνείδηση των πολυδιάστατων ευθυνών τους, σε αγορά "πωλητών",

- η καινοτομία, η οποία αποβλέπει στην ανάπτυξη, μέσα στα δημόσια πανεπιστήμια, (με τους πενιχρούς δημόσιους πόρους, με τους όποιους -με δαπάνη των φορολογουμένων- εξοπλισμούς τους και με τη μαύρη εργασία των φοιτητών τους, προπτυχιακών και μεταπτυχιακών), νέων καινοτομικών και αμέσως εμπορεύσιμων (και όχι κατ' ανάγκη χρήσιμων) προϊόντων και υπηρεσιών, τις οποίες θα "εκμεταλλεύονται" όχι τα Α.Ε.Ι. –τα οποία (μόνο αν ήταν χρήσιμα) θα μπορούσαν να παράγουν- αλλά οι ανοιχτόμυαλοι καθηγητές με τις spin off και spin out εταιρείες τους και τις λεόντειες συμμαχίες τους με τις επιχειρήσεις,
- οι ευέλικτες μορφές εργασίας οι οποίες με άξονα τις οδηγίες Μπολκεστάιν και των εκσυγχρονιστών επιγόνων του προωθούν τις σύγχρονες κοινωνίες σ' ένα νέο μεσαίωνα εκμετάλλευσης του ανθρώπου από τις βασιλεύουσες στον κόσμο μας πολυεθνικές επιχειρήσεις.

Έτσι είναι αυτονόητο, ακόμα και με την κοινή λογική, ότι μια τέτοια "βιώσιμη" ανάπτυξη δεν μπορεί αντικειμενικά να έχει καμιά σχέση και δεν έχει με την κοινωνική συνοχή. Κι αυτή η πελώρια αντίφαση είναι υποτίθεται το ανθρώπινο και "προοδευτικό" –για όσους θέλουν να βαφτίσουν ψάρι το κρέας για να μη αρτυθούν- πρόσωπο του ευρωπαϊκού και ατλαντικού νεοφιλελευθερισμού.

Αντίθετα, ο Ν.1268/82 με το ήθος, τις αξίες και τις διαδικασίες προετοιμασίας του από τα χρόνια της δικτατορίας μέχρι το 1982, (με διεπιστημονικές και διαπολιτικές διαδικασίες, με πρωτοβουλία της πρώτης μετά το '74 εκλεγμένης διοίκησης του Τεχνικού Επιμελητηρίου της Ελλάδας και με συμφωνία όλων των επιστημονικών φορέων της Ελλάδας και όλων των παρατάξεών τους), έδινε υπόσταση στην ελευθερία της διδασκαλίας και της έρευνας, με στόχο την κατάρτιση καλών επιστημόνων, αλλά και –ταυτόχρονα- ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων και συνειδητών, χειραφετημένων και μη χειραγωγούμενων υπεύθυνων πολιτών με κριτική σκέψη.

Η «μεταρρυθμιστική» απορύθμιση της Νέας Δημοκρατίας, υποστηριζόμενη στην πράξη απ' την συγκεχυμένη, συναινετική, (αλλά εντούτοις κόντρα στην ιδρυτική Συνθήκη της Ρώμης) «ευρωπαϊκότητα» της ηγεσίας του ΠΑ.ΣΟ.Κ., επιχειρεί να καθορίσει την ανεπίτρεπτα κυρίαρχη ιδεολογία της αγοράς, **της «βιώσιμης» ανάπτυξης**, ως κυρίαρχη ιδεολογία του τελευταίου οχυρού του δημόσιου χώρου : του ελληνικού πανεπιστημίου, στο οποίο οφείλουμε όλοι, ως δάσκαλοι και φοιτητές,

αλλά και ως κοινωνία, να διαφυλάξουμε, ως κόρη οφθαλμού, την ελευθερία της έρευνας, της παραγωγής νέας γνώσης, της διδασκαλίας και της διακίνησης ιδεών.

- Γιατί βέβαια, δεν είναι «βιώσιμη» η ανάπτυξη στο σύγχρονο κόσμο, στον οποίο το 20% του παγκόσμιου πληθυσμού καρπούται το 86% του παγκόσμιου πλούτου, (δες εκθέσεις για την ανθρώπινη ανάπτυξη του Ο.Η.Ε. από το 1992 ως σήμερα, Oxford University Press), ενώ οι σχετικοί δείκτες αποδεικνύουν τη συνεχή επιδείνωση της κατάστασης,
- Γιατί βέβαια, δεν είναι το σημαντικότερο πρόβλημα σε πλανητικό επίπεδο «το ψηφιακό χάσμα» ανάμεσα στον όλο και πλουσιότερο και καταναλωτικότερο βορρά και στις τέως αποικίες του στην Αφρική, με προσδόκιμο ζωής των κατοίκων τους τα 32 χρόνια και το θέρισμα του πληθυσμού τους από πείνα, δίψα και AIDS, όταν οι συνέπειες της πλανητικής κλιματικής μεταβολής, της επιτεινόμενης κοινωνικής ανισότητας και αδικίας και των ιμπεριαλιστικών πολέμων έχουν ως αιτίες την άφρονα ανταγωνιστική συμπεριφορά και την κερδοσκοπία των ασύδοτων αγορών,
- Γιατί βέβαια, τα «ανταγωνιστικά πανεπιστήμια» και τα «ανταγωνιστικά πτυχία» παραπέμπουν σε έννοιες και περιεχόμενα α-νόητα για μια παιδεία ως μόρφωση και πολιτισμό, στο πλαίσιο μιας «βιώσιμης» ανάπτυξης στην οποία «ο θάνατος» μιας ή πολλών μη βιώσιμων επιχειρήσεων (όμως), σηματοδοτεί και χαρίζει «τη ζωή» στις γι'αυτό βιώσιμες, στον χωρίς αρχές ανηλεή και ασύδοτο ανταγωνισμό τους,
- Γιατί βέβαια, οι Ευρωπαίοι γνωρίζουν, (αλλά τα ελληνικά κόμματα εξουσίας αγνοούν ή περί άλλα τυρβάζουν), ότι οι συμβατοί με τη «βιώσιμη» ανταγωνιστική «ανάπτυξη» στόχοι της Στρατηγικής της Λισσαβώνας για την κοινωνία της γνώσης, (όπως κατ' ευφημισμόν ονόμασαν την κοινωνία της πληροφορίας, δηλαδή την αγορά της πληροφορικής), δεν επιτεύχθηκαν και δεν επιτυγχάνονται, όπως η ίδια η Ε.Ε. παραδέχεται στη διαδικασία συστηματικής επανεξέτασης των αποτελεσμάτων της εφαρμογής της Στρατηγικής αυτής το 2005 και 2006, χωρίς όμως αυτό να την κάνει να την εγκαταλείψει ή τουλάχιστον να την αναθεωρήσει, ανατρέχοντας χωρίς παρωπίδες και σκοπιμότητες στις αιτίες αυτής της αποτυχίας,
- Γιατί βέβαια και οι Στόχοι της Χιλιετίας (Millennium Goals), αποδείχθηκε ήδη απ'αυτούς που τους έθεσαν, (δηλαδή τις νεοφιλελεύθερες και σοσιαλδημοκρατικές ευρωπαϊκές κυβερνήσεις και την υπερατλαντική ηγεσία

τους), ότι δεν τείνουν να επιτευχθούν, στο καθεστώς μιας τέτοιας ανταγωνιστικής «βιώσιμης», αλλά μόνο για τους έχοντες και κατέχοντες, ανάπτυξης.

Στους, όσο κι εγώ, στενοχωρημένους συναδέλφους μου για τα κλειστά Πανεπιστήμια, θα ήθελα να προτείνω να εξετάσουν, μήπως τις καταλήψεις αυτή τη φορά τις προκάλεσαν η «βεβαιότητα» και η αλαζονεία της συναινετικής απ'τα κόμματα εξουσίας προσπάθειας αναθεώρησης του άρθρου 16 του Συντάγματος και ο νέος, πλήρως αντισυνταγματικός, απορυθμιστικός Νόμος για τα Α.Ε.Ι., ο οποίος βεβαίως, ποτέ στη συνείδηση του κάθε υπεύθυνου και χειραφετημένου πολίτη δεν θα μπορέσει ν' αντικαταστήσει τον από τα κάτω, με ουσιαστικές, διεπιστημονικές συμμετοχικές διαδικασίες Νόμο 1268 του '82 και γι' αυτό δεν θα μπορέσει ποτέ να εφαρμοσθεί στην πράξη.

Ο μεγάλος Καραμανλής, ο Κωνσταντίνος, είχε την ωριμότητα αλλά και την γενναιότητα ν' αποσύρει, μετά την ψήφισή του απ' τη Βουλή, τον Νόμο 815, εκτιμώντας και αξιολογώντας ορθά τις τεκμηριωμένες αλλά και μαχητικές αντιστάσεις μεγάλου μέρους της πανεπιστημιακής κοινότητας.

Σήμερα, τριάντα χρόνια περίπου μετά, θα δούμε αν ο επίγονός του και δημοκρατικά εκλεγμένος πρωθυπουργός, θα εξακολουθήσει να βασίζεται στα ποσοστά αναξιόπιστων στατιστικά δειγμάτων, χιλίων διακοσίων ή οκτακοσίων ερωτηθέντων, αγνοώντας τις τεκμηριωμένες απόψεις και τους αγώνες σύσσωμης της, πλην Λακεδαιμονίων, πανεπιστημιακής ολότητας.

Έτσι και αλλιώς, "παίρνεις τόσο έξυπνες απαντήσεις, όσο έξυπνες ερωτήσεις κάνεις" και η ίδια η ζωή και η πράξη δίνουν πάντα τις λύσεις.

Για τους επιμελείς ενδιαφερομένους, τα βιβλία :

- Δ. Ρόκος, «Νόμος Πλαίσιο για την Ανώτατη Παιδεία. Πριν κατά και μετά είκοσι έτη», Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα, 2003 και
  - Δ. Ρόκος, (εισαγωγή – επιμέλεια), «Περιβάλλον και Ανάπτυξη», Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα, 2005,
- παρέχουν εκτενέστατη τεκμηρίωση για τα παραπάνω.